

Postęp nauki i techniki na przestrzeni ostatnich dwóch stuleci zaowocował dobrobytem na niespotykaną skalę. Jakość życia uległa gwałtownej poprawie dzięki nowym technologiom opartym o dynamicznie rozwijającą się wiedzę naukową w dziedzinach tak różnych jak fizyka, chemia, biologia czy medycyna. Nigdy wcześniej tak wielu ludzi nie żyło tak długo w zdrowiu i w sytości, mogąc korzystać ze wszystkich zdobyczy naszej cywilizacji.

Ceną za ten niezwykle dobrobyt jest znacząca degradacja środowiska naturalnego. Żyjemy w epoce dramatycznych zmian klimatu i alarmującej redukcji bioróżnorodności. Każdego dnia setki tysięcy ton toksycznych odpadów wpompowywanych zostaje do naszych rzek, mórz i oceanów, oraz do atmosfery. Epidemia nowotworów, chorób układu krążenia i układu oddechowego, jak również dewastacja dzikiej przyrody, to tylko kilka z wielu negatywnych konsekwencji postępu naukowo-technicznego. Naukowcy coraz częściej podkreślają, że żyjemy dziś w erze Antropocenu, nowej epoce geologicznej wywołanej aktywnością człowieka. Skoro nauce zawdzięczamy polepszenie się jakości życia, czy można ją również uznać za odpowiedzialną za wycieki toksycznych chemikaliów, katastrofy jądrowe, zanieczyszczenie mikroplastikami wody na skalę światową, deforestację oraz pojawienie się nowych rodzajów chorób?

Przez ostatnie pół wieku filozofowie i historycy nauki głowili się nad powyższym pytaniem w związku z pojawieniem się kwestii środowiskowej w latach 60. w dyskursie publicznym. Opinie na temat roli nauki są podzielone. Jedni twierdzą, że nauka jest neutralna i nie można jej winić za to, że ludzie źle z niej korzystają. Inni argumentują, że cała „zachodnia” nauka jest permanentnie skażona instrumentalną wizją przyrody i antropocentryzmem. Jeszcze inni wierzą, że tylko nauka może rozwiązać wielkie wyzwania stojące przed naszą cywilizacją.

Przyjmując że współczesna nauka i technika są rzeczywiście nierozzerwalnie związane z kryzysem ekologicznym, w literaturze z zakresu historii nauki często umyka fakt, że naukowcy byli i są w pełni świadomi degradacji środowiska naturalnego i jej potencjalnych konsekwencji. Z początku na marginesie świata naukowego, w drugiej połowie XX wieku zaczęły powstawać nowe dyscypliny nakierowane na to, co dziś określamy mianem „zrównoważonego rozwoju” – postępu uwzględniającego imperatywy środowiskowe i społeczne w dłuższej perspektywie. Sam termin „*sustainability*”, który początkowo powstał w kontekście nauk leśnych, zdobył w latach 80. i 90. popularność w międzynarodowej polityce, by następnie na nowo trafić do świata nauki w dyscyplinach tak różnych jak nauka o materiałach czy studia nad urbanizacją.

Niniejszy projekt stawia sobie za zadanie uzupełnienie literatury z zakresu historii nauki w temacie znaczenia zrównoważonego rozwoju w ewolucji dyscyplin naukowych. Dotychczas temat ten był traktowany w sposób fragmentaryczny przez historyków nauki i techniki. Projekt jest zorganizowany wokół trzech filarów. Po pierwsze zajmie się on zagadnieniem „nauk dla zrównoważonego rozwoju” (*sustainability sciences*), czyli dyscyplin, zorientowanych na badanie wybranych aspektów związanych ze zrównoważonym rozwojem, np. ekologia przemysłowa lub zielona chemia. Drugi główny temat projektu to „zrównoważony rozwój w nauce” (*sustainability in science*), w ramach którego zbadana zostanie proliferacja języka związanego ze zrównoważonym rozwojem wśród naukowców, szczególnie w dziedzinach takich jak synteza chemiczna czy nanotechnologia. Chodzi o zrozumienie w jaki sposób zrównoważony rozwój wpływa na naukę jako całość. Ostatni wielki temat to „nauka o zrównoważonym rozwoju” (*sustainability science*) czyli stosunkowo młoda dyscyplina, która nabrała kształtu na przestrzeni ostatnich piętnastu lat.

Celem projektu jest rzucenie nowego światła na skomplikowany proces produkcji wiedzy w czasach, w których czynniki polityczne, kulturowe i społeczne w nierozzerwany sposób wpływają na założenia epistemologiczne badaczy. Studiując historię relacji nauki i zrównoważonego rozwoju, naszym zadaniem jest zrozumienie w ramach projektu rodzajów nauki i techniki, które mogą nam pomóc w rozwiązywaniu wyzwań Antropocenu oraz doprowadzić do nowej ery zrównoważonego rozwoju.